

J E Z I K D E N T I T E T I

Urednica
Jagoda Granić

Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku ≡ HDPL
Zagreb - Split 2007

Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku - HDPL

Association croate de linguistique appliquée - ACroLa

Croatian Applied Linguistics Society - CALS

ISBN 978-953-7494-00-1

9 789537 494001

www.hdpl.hr

J A N G U A G I I I

and

I D I N T I T I I I S

Edited by ≡ Jagoda Granić

34 Adaptacija glagola romanskog podrijetla u splitskom govoru

MAGDALENA NIGOEVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu (Hrvatska)

U ovom se radu prezentiraju glagolske posuđenice romanskog podrijetla te se na osnovi analize primjera prikazuju procesi primarne i sekundarne adaptacije. Korpus čine glagoli romanskog podrijetla iz splitskog humorističkog časopisa *Berekin*. U vrijeme općeg porasta interesa za lokalni i regionalni identitet cilj nam je pokazati da su dijalektizmi romanskoga podrijetla, u našem slučaju glagoli, sastavni dio današnjeg splitskog govora.

Ključne riječi:

romanizmi, glagolske posuđenice, primarna i sekundarna adaptacija, regionalni identitet

---

---

1. UVOD

1.1. Romanizmi

Romanski jezični utjecaj stoljećima je imao vrlo važnu ulogu u dalmatinskim govorima. Kontakt između slavenskih i romanskih jezika započeo je već u doba prvih romansko-slavenskih doticaja. Od latinskog jezika u obliku vulgarnog latiniteta u sklopu Rimskog Carstva, preko neolatinskog, autohtonog romanskog jezika – dalmatskog jezika, do venecijanskog koji je ostavio najviše tragova u dalmatinskim govorima, pa sve do talijanskog standardnog jezika u novije doba.

Definicija romanizma podrazumijeva jezični element (riječ, izraz, konstrukcija) preuzet iz nekog od romanskih jezika i usvojen u nekom neromanskom jeziku (Anić, 2000; Klaić, 1984; Simeon, 1969). Termin **romanizam** u našem radu koristimo u značenju

'posuđenice s talijanskog govornog područja', što se prije svega odnosi na posuđenice iz venecijanskog, čiji broj u korpusu predstavlja najzastupljeniju komponentu, zatim posuđenice iz talijanskog standardnog jezika i različitih, uglavnom sjevernotalijanskih narječja i dijalekata. U tom smislu raspravljamo o mletacizmima /l/ koji se odnose na "venecijanski u povijesnom smislu" (Anić, 2000, 543), venecijanizmima kao jezičnim elementima preuzetim iz venecijanskog narječja u koje drugo talijansko narječje ili u koji drugi jezik (Simeon, 1969, 708) i talijanizmima – jezičnim elementima svojstvenim talijanskom jeziku koji su preuzeti u koji drugi jezik ili u koji netalijanski dijalekt (Simeon, 1969, 592). Neupitno je da su izvori podrijetla romanskih elemenata različiti i da nije riječ samo o jednom jeziku, narječju ili dijalektu. Romanizmi u dalmatinskim govorima rezultat su neposrednih kontakata i dugogodišnjeg suživota.

1.2. Splitski govor

Osnovni korpus glagola romanskog podrijetla sastavljen je od građe ekscerpirane isključivo iz splitskog časopisa *Berekin*. Humorističko-satirični časopis *Berekin* nastaje u izrazito složenoj demografskoj i jezičnoj urbanoj sredini (Nigoević, 2005). U takvim uvjetima nametnula nam se ideja da je građa jednog lokalnog časopisa koji ima zaokružen opus (55 brojeva, 24. veljače 1979. – 3. ožujka 2002.), najreprezentativniji model za jezično ispitivanje i uopće definiranje romanizama u okviru splitskog govora krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Budući da su za stvaranje i izlaženje časopisa uglavnom zaslužni splitski autori, okupljeni oko Društva humorista, satiričara i karikaturista, većina je tekstova pisana splitskim dijalektom koji je vrlo sličan razgovornom jeziku. Tu ćemo varijantu u daljnjem tekstu nazivati **splitskim govorom** vodeći se definicijom po kojoj je govor "jezični tip koji se unutar dijalekta/narječja ističe manjim, ali postojanim obilježjima" (Anić, 2003, 397).

U hrvatskim se dijalektološkim kartama (usp. *Karta 4* u Lisac, 2003b, 160-161) grad Split nalazi u povijesnom području čakavskog narječja. Splitska čakavština pripada južnočakavskom, odnosno ikavskom dijalektu (Moguš, 1977). Činjenica je da se danas u samom Splitu čakavština rijetko čuje ili je uvelike promijenjena. Na mnogim su područjima oko Splita štokavci doprli do obale te je postojeća čakavština znatno izmijenjena. Splitski se govor ne može više zvati čistim čakavskim, već nekom vrstom polučakavskog varijeteta. Vidović ide dalje i smatra da bi trebalo promijeniti određenje splitskog dijalekta jer on, prema njegovu mišljenju, nije više čakavski (Vidović, 1978). Lisac također smatra da "u Splitu danas štokavci ikavci izrazito dominiraju, dok su nekad prevladavali čakavci" (Lisac, 2003b, 50). Još se 1985. godine Dunja Jutrović, u članku u kojem se zalaže za razvoj socijalne ili urbane dijalektologije, pita kako nazvati splitski govor. Definirali ga mi kao "gradski supstrat, srednji varijetet, naddijalekt, razgovorni jezik ili urbani idiom" (Jutrović-Tihomirović, 1985, 35) ili "štokavoidni čakavski govor, neka vrsta semi čakavske varijante" (Vidović, 1993, 207), neupitno je njegovo postojanje. Splitski govorni varijetet sadrži prepoznatljive karakteristike jednog urbanog varijeteta čiju jezgru predstavljaju "njegovi dijalektizmi i specifični urbanizmi" (Jutrović, 1998, 239).

Svaki se govornik realizira u svom govornom varijetetu, na simboličkoj i na komunikativnoj razini, i jedino u okvirima tog prirodnog i spontano stvorenog varijeteta može pronaći svoju pripadnost i svoj identitet. Dijeliti istu varijantu jezika jednostavan je i učinkovit način za izražavanje kolektivnog identiteta jezične zajednice i individualnog identiteta.

Ne ulazeći u daljnje dijalektološke i sociolingvističke razrade splitskog govora, ograničit ćemo izlaganje i raspravu upravo na dijalektizme, i to na **glagole romanskog podrijetla**.

2. METODOLOGIJA

Većina je statističkih analiza jezičnog posuđivanja u europskim jezicima ustvrdila da su glagoli i pridjevi, naravno poslije imenica koje zadovoljavaju osnovni princip posuđivanja, tj. preuzimanje novih pojmova, najzastupljenije vrste riječi (Haugen, 1950; Gačić, 1979; Filipović, 1986; Antunović, 1992; Muhvić-Dimanovski, 1995). U ovom radu odlučili smo se za analizu glagola romanskog podrijetla. Cilj je ovoga rada pokazati prisutnost glagola romanskog podrijetla (uglavnom venecijanizama i talijanizama) u današnjem splitskom govoru i prikazati načine adaptacije glagolskih posuđenica.

Teoretski pristup i terminologiju temeljimo na teoriji jezika u kontaktu koju je u brojnim svojim radovima razradio R. Filipović, a na talijanski jezik primijenila L. Sočanac. Pokušali smo neke od tih postavki i metoda primijeniti pri analizi našeg korpusa. Stoga se dalje u tekstu upotrebljavaju termini: jezik davatelj (JD) – varijanta koja je izvor glagolskih romanizama i jezik primatelj (JP) – varijanta koja prihvaća glagolske romanizme, te model – posuđeni glagol u izvornom jeziku i replika – isti glagol u jeziku primatelju. Pojam jezik primatelj u ovom radu podrazumijeva varijantu suvremenog splitskog govora okarakteriziranog kao polučakavski varijetet s jakim utjecajem štokavskog.

Morfološka adaptacija glagola provodi se nakon fonološke adaptacije. Zbog sličnosti dvaju fonoloških sustava u pogledu fonološkog inventara JP-a i JD-a, u velikom broju slučajeva nema potrebe za fonološkom adaptacijom posuđenica i replika zadržava fonološki opis modela, naime elementi JD-a zamjenjuju se elementima JP-a i replika se formira nultom transfonemizacijom. Formiranje fonološkog i ortografskog oblika replike vrši se uglavnom pod utjecajem izgovora modela. Morfološka razina obuhvaća promjene kroz koje prolaze osnovni oblici modela JD-a u tijeku njihove adaptacije u osnovni oblik JP-a. Pri morfološkoj analizi utvrđuje se osnovni oblik modela i morfemi JD-a usklađuju se s morfološkim sustavom JP-a, tj. usklađuje se osnovni oblik replike. U našem slučaju treba odrediti na koji se način formira osnovni oblik glagola, a u većini europskih jezika osnovni je oblik infinitiv (Muhvić-Dimanovski, 1995, 268). Neophodno je i uvođenje pojmova primarne i sekundarne adaptacije na morfološkoj razini (Filipović, 1986, 119). Tijekom primarne adaptacije strani se element prilagođava sustavu JP-a. Sekundarna adaptacija uvjetovana je potpunom integracijom u morfološki sustav JP-a, što znači da se replika dalje razvija po zakonitostima JP-a. Supstituciju elemenata JD-a elementima JP-a na morfološkoj

razini nazivamo transmorfemizacijom. Ovisno o sastavu posuđenice i adaptacije vezanog morfema, razlikujemo tri tipa transmorfemizacije: nultu transmorfemizaciju u kojoj je model preuzet kao slobodni morphem bez vezanog morfema, kompromisnu ili djelomičnu transmorfemizaciju kada replika zadržava vezani morphem JD-a i potpunu transmorfemizaciju kada se vezani morphem JD-a zamjenjuje vezanim morfemom JP-a.

3. ANALIZA

3.1. Primarna adaptacija glagola

Adaptacija započinje utvrđivanjem osnovnog oblika. U oba je jezika osnovni oblik glagola infinitiv koji se sastoji od osnove i glagolskih dočeta. Pri transferu glagola iz modela u repliku u našem slučaju nisu zastupljene nulta i kompromisna transmorfemizacija, već samo potpuna transmorfemizacija, tj. primarna adaptacija glagola i određivanje njihovih osnovnih oblika vrši se zamjenom vezanih morfema. Tijekom procesa potpune transmorfemizacije, karakteristični glagolski dočeci JD-a: *-ar(e)*, *-er(e)* i *-ir(e)* zamjenjuju se glagolskim dočecima JP-a: *-at(i)* i *-it(i)*. U JP-u, koji tretiramo kao polučakavski varijetet, uglavnom se javlja infinitiv bez završnog *-i* (Lisac, 2003a, 68). Glagoli iz JD-a koji završavaju na *-ar(e)* svrstavaju se u grupu JP-a s dočetkom *-at*, a glagoli na *-ir(e)* i *-er(e)* zamjenjuju glagolske dočetke u replici s domaćim dočetkom *-it*. Ako napravimo brojčanu analizu, vidjet ćemo da od ukupno 181 glagolskog romanizma u našem korpusu samo njih 19 (odnosno 10,5%) završava na *-it*, a čak 162 (89,5%) na *-at*.

Neke primjere /2/ prikazujemo u Tablici 1.:

Tablica 1. Glagolske replike

Glag. replika na <i>-at</i>	Glag. replika na <i>-it</i>
<i>adočat</i> < ven. <i>adociar</i>	<i>finit</i> < ven. <i>finir</i>
<i>čakulat</i> < ven. <i>ciacolar</i>	<i>intendit se</i> < ven. <i>intènder</i>
<i>fikat</i> < ven. <i>ficâr</i>	<i>krešit</i> < tal. <i>crêscere</i>
<i>guštat</i> < tal. <i>gustàre</i>	<i>kunferit</i> < tal. <i>conferire</i>
<i>imbroyat</i> < ven. <i>imbrogjàr</i>	<i>kurit</i> < tal. <i>correre</i>
<i>kalat</i> < ven. <i>calâr</i>	<i>parit</i> < ven. <i>parér</i>
<i>luštrat</i> < ven. <i>lustrâr</i>	<i>partit</i> < ven. <i>partir</i>
<i>paričat</i> < ven. <i>parechiar</i>	<i>prišvadit</i> < tal. <i>persuadere</i>
<i>šjolat</i> < ven. <i>siolâr</i>	<i>ribambit</i> < ven. <i>ribambir</i>

U našem korpusu bilježimo određeni broj glagolskih posuđenica s dočetkom *-irat*, primjerice: *anulirat* < tal. *annullàre*, *aprofitirat* < tal. *aproffittàre*, *dekorirat* < tal. *decoràre*, *ešplodirat* < tal. *esplòdere*. Dočetak *-irati* je "hibridne naravi" i sastoji se od njemačkog infiksa *-ier-* koji je prilagođen domaćoj grafiji i našeg infinitivnog dočetka *-a-ti* (Jernej, 1959, 31; Muhvić-Dimanovski, 1995, 268). Glagolske posuđenice na *-irati* ukazuju na

njemačko posredništvo i uglavnom pripadaju višem registru (Sočanac, 2004, 164). U našem korpusu bilježimo sljedeća dva alotropa ili dublete, dvije etimološki iste riječi koje su u jezik ušle različitim putevima: *avancirat* < tal. *avanzàre* i *avancat* < ven. *avanzar*:

➤ Sad san *avancira* i više nisan broj ništa nego broj jedan, a to je puno, barem dvjstipet puti boje nego dvi ništice. (*Berekin* 1, 1979., str. 1)

➤ Svi su ka u jedan put dobili andu o direkturi, svakor je *avanca* i poče igrat niku partu o importance. (*Berekin* 5, 1979., str. 4)

U prvom slučaju (*avancirat*) govorimo o posuđenici iz talijanskog standardnog jezika koja je u hrvatski jezik preuzeta posredstvom njemačkog jezika. Budući da je njemački jezik posljednji izvor, slijedeći načelo "neposredne etimologije" (Muljačić, 1998, 269), tj. posljednjeg izvora, za nas je riječ o germanizmu. Ova potonja posuđenica (*avancat*) replika je venecijanskog modela i pripada govornoj varijanti JP-a.

3.2. Sekundarna adaptacija glagola

U našem je slučaju riječ o kontaktu dvaju tipološki različitih jezika u pogledu glagolskih sustava, pa se u daljnjoj adaptaciji glagolskih posuđenica javlja problem glagolskog vida. U JD-u glagolski sustav temelji se na opoziciji glagolskih vremena i glagolski je vid leksička (semantička) kategorija. U JP-u glagolski se sustav, kao i kod svih slavenskih jezika, temelji na opoziciji glagolskog vida, tj. vid je gramatička kategorija i morfološki je označena na glagolu. U ovom se radu ne bavimo razlikama između leksičkog i gramatičkog vida već tvorbenim modelima glagolskih posuđenica.

Nakon primarne adaptacije, glagolske su posuđenice nedovoljno adaptirane s obzirom na glagolski vid. U ovoj se fazi glagolski vid određuje prvenstveno na temelju konteksta, odnosno leksičkog značenja glagola, bez posebnih morfoloških oznaka, primjerice:

- **svršenost:** *arivat* (doći, stići) < ven. *arivâr* → U ton i sličnon diškoršu, *arivali* su u Solin. (*Berekin* 10, 1981., str. 14)
- **nesvršenost:** *užat* (običavati, prakticirati) < ven. *usâr* → Smoje je uvik bija di jilo se i pilo. / Ni' mislija na dušu, vengo samo na tilo. / Jema je Nju i pasa, to mu je bilo dosta, / Uža je igrat rolu o' putnika i gosta. (*Berekin* 43-44, 1997., str. 36)
- **dvovidnost:** *rišpetat* (poštovati) < ven. *rispetar* → Tu društvenu našu praksu vrag odnija: / Ne abada ča govori teorija. / Maladinu da *rišpeta* deskusiju, / Bilo bi nan boje vengo u Rusiju. (*Berekin* 19, 1988., str. 4)

Na ovoj je razini glagolski vid posuđenica u JP-u još uvijek semantička kategorija, tj. još nije postao gramatička kategorija. Integrirana glagolska replika postaje podložna zakonitostima JD-a te se zbog česte aspektne nedorečenosti uvode morfološke oznake. Potrebno je stoga uvesti dvostupnjevitu adaptaciju – primarnu i sekundarnu jer se bez dvostupnjevite adaptacije ne bi mogla kompletno provesti

analiza adaptacije glagola u jezičnom posuđivanju (Filipović, 1986). Izricanje vida u JP-u ulazi zapravo u tvorbu riječi pa u daljnjoj analizi tretiramo tvorbu glagola od glagola i tvorbu glagola od imenica.

Tijekom sekundarne adaptacije glagolski se vid tvori dvama tvorbenim procesima:

1. Sufiksacijom, tj. derivacijom pomoću infiksa (unutrašnjeg sufiksa) za izražavanje nesvršenosti. Kada se od svršenog glagola načini nesvršeni, riječ je o imperfektivizaciji (Barić i sur., 1997, 227).

2. Prefiksacijom, tj. dodavanjem prefiksa za izražavanje svršenosti. Kada se od nesvršenog glagola načini svršeni, riječ je o perfektivizaciji (Barić i sur., 1997, 227).

3.2.1. Glagol od glagola

3.2.1.1. Sufiksalna tvorba

Najbrojniji su primjeri označivanja nesvršenog glagolskog vida pomoću infiksa (unutrašnjeg sufiksa) *-va-*. Zabilježeno je 38 glagolskih romanizama (što čini 21% cijelog korpusa) s infiksom *-va-*, od čega 16 vidskih parnjaka. Prezentiramo primjere navodeći repliku, zajedno s parnjakom drugog vida s istim leksičkim značenjem (ako je zabilježen) i model JD-a: *abadat/abadavat* 'obazirati se, voditi računa' < ven. *abadâr*, *afitavat* 'iznajmljivati' < ven. *afitar*, *apelivat* se 'pozivati se na nekoga' < tal. *appellârsi*, *bacilat/bacilavat* 'mariti, obazirati se, brinuti se' < ven. *bazilar*, *brontulat/brontulavat* 'gundati, mrmljati, buniti se' < ven. *brontolar*, *civetavat* se 'očijukati' < ven. *zivêtâr*, *deštrigat/deštrigavat* 'uništiti, potrošiti, dovršiti' < ven. *destrigâr*, *dišturbavat* 'uznemiriti, smetati' < tal. *disturbâre*, *dirat/diravat* 'obilaziti, šetati, hodati' < ven. *girâr*, *falit/falivat* 'pogriješiti; nedostajati' < ven. *falîr*, *frajat/frajavat* 'veseliti se, gostiti se; trošiti, rasipati' < tršč. *fraiar*, *fudrat/fudravat* se 'obložiti podstavom, opskrbiti se; fig. najesti se' < ven. *fodrar*, *gingolavat* se 'ljuljati se, njihati se' < ven. *ghingolar-se*, *intrigavat* se 'zadirzivati; dirati se u nekoga ili nešto' < ven. *intrigâr*, *izuminavat* 'ispitivati' < tal. *esaminare*, *kontreštavat* 'prepirati se, protusloviti' < tal. *contrastâre*, *krepat/krepavat* 'crknuti, umrijeti, uginuti' < ven. *crepâr*, *mažinavat* 'mljeti' < ven. *masenâr*, *obadavat* 'mariti, slušati, obazirati se' < ven. *abadâr*, *petavat* 'u izrazu *petavat roge* znači 'pokazivati komu rogove' < ven. *petâr*, *picavat* 'neopravdano izostajati iz škole' < ven. *impizzâr*, *piturat/pituravat* 'bojiti, obojiti' < ven. *piturâr*, *puntavat* 'probadat, (pro)bosti' < ven. *pontâr*, *rekamavat* 'vesti, izvesti (čipku)' < ven. *recamâr*, *remenavat* 'mučiti, gnjaviti, iskorištavati nekoga' < ven. *remenâr*, *stivat/stivavat* 'slagati, složiti' < ven. *stivâr*, *škrokat/škrokavat* 'promašiti, ne uspjeti; preskakati' < ven. *scrocâr*, *šporkat/šporkavat* 'zamazati, isprljati' < ven. *sporcar*, *štimavat* 'poštovati, cijeniti' < ven. *stimâr*, *štonavat* 'pogrešno pjevati ili svirati' < ven. *stonâr*, *šuperat/šuperavat* 'nadmašiti, nadvisiti, preskočiti' < tal. *superâre*, *takavat* 'ticati, prista(ja)ti, zalijepiti se' < ven. *tacar*, *točât/točavat* 'umakati' < ven. *tochiâr*, *tremolavat* 'drhtati' < ven. *tremolâr*, *vižitat/vižitavat* 'posjetiti, pregledati' < ven. *visitâr*, *voltavat* 'okrenuti, okretati; fig. varati koga šaleći se' < ven. *voltar*, *žbižigavat* 'pretraživati' < ven. *sbisigâr*, *žgobavat* 'tegliti, naporno raditi, rintati' < ven. *sgobar*.

3.2.1.2. Prefiksalna tvorba

Prefiksacijom od nesvršenih glagola uvijek nastaju svršeni. Taj je tvorbeni proces najčešći kod glagolskih izvedenica. U našem smo korpusu pronašli 25 primjera prefigiranih glagola (14% cijelog korpusa) među kojima su zastupljeni sljedeći prefiksi:

- *do-* koji označava svršenost (Babić, 1991, 495): jedini je primjer glagol *nadožuntat* 'dodati, nadodati' < ven. *zontâr*; u ovom je slučaju značenje prefiksa *do-* naglašeno prefiksom *na-* koji također označava dovršenost (Babić, 1991, 497)
- *iz-* (alomorfi: *is-*, *iš-*, *iz-*, *iž-*) u značenju 'izvršiti radnju do kraja' (Babić, 1991, 496): *iščakulat se* 'napričati se' < ven. *ciacolar*, *išporkat* 'zaprljati' < tal. *sporcare*, *izbanjat* 'oprati, isprati' < tal. *bagnâre*, *izvicjat* 'razmaziti' < ven. *viziar*
- *na-* koji označava svršenost (Babić, 1991, 497): *nabaketat* 'namlatiti koga; išibati' < tal. *bacchettare*, *nabalat se* 'naplesati se' < tal./ven. *balar(e)*, *nabunbat* 'natopiti, namočiti' < ven. *bombar*, *nadožuntat* 'dodati, nadodati' < ven. *zontar*
- *o-* koji znači da je izvršena potpuna radnja (Babić, 1991, 500): *osekat* 'osušiti, isušiti; fig. popiti tekućinu da u posudi ostane oseka' < ven. *secâr*
- *od-* koji označava odvajanje, udaljavanje (Babić, 1991, 500): *odrebatit* 'odbiti se od nečega, ponovo udariti' < ven. *rebatèr*
- *po-* koji pokazuje da je radnja osnovnog glagola do kraja izvršena (Babić, 1991, 501): *profrajat* 'rasipno potrošiti, spiskati' < ven. *fraiar*, *popišat* 'pomokrit' < ven. *pisar*; ili pokazuje da je radnja izvršena u manjoj mjeri (Babić, 1991, 501): *pošprucat* 'poprskati; fig. izraz: napiti se, pripiti se' < ven. *spruzzâr*
- *pri-* (ikavski oblik hrv. prefiks *pre-*) koji označava da je prijeđen koji dio od jednog kraja do drugoga, s jedne strane na drugu (Babić, 1991, 502): *prišaltat* 'prebaciti; preskočiti' < ven. *saltâr*
- *raz-* koji znači vršenje radnje s većim intenzitetom (Babić, 1991, 506): *razbanzat* 'razglasiti, rastrubiti' < ven. *bandizar*, *razvicjat* 'razmaziti' < ven. *viziar*
- *uz-* koji označava početak radnje s većim intenzitetom (Babić, 1991, 509): *uzvicjat se* 'razmaziti, pokvariti' < ven. *viziar*
- *za-* u značenju početak glagolske radnje ili dostizanje cilja (Babić, 1991, 510): *zabeštimat* 'opsovati, kleti' < ven. *bestemiar*, *zakakat* 'isprljati, onečistiti, zagaditi' < tal. *cacâre*, *zakantat* 'zapjevati' < tal. *cantâre*.

Prefiksacijom nastaju pravi vidski parnjaci, pa tako u našem korpusu bilježimo primjerice: *balat/nabalat se*, *banjat/izbanjat*, *beštimat/zabeštimat*, *čakulat/iščakulat se*, *frajat/pofrajat*, *pišat/popišat*, *šporkat/išporkat*, *žuntat/nadožuntat*.

3.2.2. Glagol od imenice

Među sekundarnu adaptaciju bilježimo i glagole nastale od već ranije adaptiranih imenica romanskog podrijetla. Budući da su imenice najbrojnija kategorija posuđenica, ne čudi njihova produktivnost u tvorbi glagola. Prezntiramo primjere kada u jeziku davatelju ne postoji takav glagol, a u jeziku primatelju javljaju se glagolske izvedenice motivirane imenicom. Tvore se tako da se već integriranim imenskim romanizmima dodaju karakteristični glagolski dočeci JP-a *-at* i *-it*:

➤ *-at*: *bužat* 'bušiti, praviti rupu' < ven. *busa* 'luogo cavato o apertura'; *kolpižat* 'pogoditi, oboriti' < ven. *colpo* 'esser tocco d'apoplessia'; *grintat* 'dosađivati, prigovarati' < *grinta* 'sdegno, collera, rabbia, stizza', *gropat* 'zavezati' < ven. *gropo* 'nodo'

➤ *-it*: *balit* 'govoriti bez osnove, neprestano govoriti' < ven. *bàla* 'frottola, fandonia'.

Glagoli tvoreni od imenica općenito označuju radnju u vezi s onim što znači imenica u glagolskoj osnovi (Babić, 1991, 464) i tvore vidske parnjake istim tvorbenim procesima: sufiksacijom i prefiksacijom.

3.2.2.1. Sufiksalna tvorba

Ovim tvorbenim procesom nastaju glagoli imperfektivnog vida koji označavaju proces. Glagolske izvedenice motivirane imenicom dobivaju infiks (unutrašnji sufiks) *-va-* i postaju nesvršeni glagoli, poput primjerice:

➤ *kapotavat* 'pobolijevati, ne osjećati se dobro' < *kapotat /3/ < ven. *capòto* 'specie di ferraiuolo o veste soppanata e grossolana ad uso de' marinari, de' soldati, de' pescatori'.

3.2.2.2. Prefiksalna tvorba

Kako su glagoli tvoreni predmecima redovito svršeni, glagolske izvedenice motivirane imenicom za označivanje svršenog vida koriste tvorbeni proces prefiksacije, poput primjerice:

➤ *namusit se* 'oneraspoložiti se; uvrijediti se, naljutiti se' < hrv. prefiks *na-* koji označava svršenost (Babić, 1991, 497) + *musit se < tal./ven. *muso* 'muson – persona sempre arrabbiata, da muso'

➤ *počičat* (posisat) < hrv. prefiks *po-* koji „pokazuje da je radnja osnovnog glagola do kraja izvršena“ (Anić, 2000, 774) + *čičat < ven. *cicia* 'mammella'

➤ *pošēnpjat* (poblesaviti, poludjeti) < hrv. prefiks *po-* + *šēnpjat < ven. *senpio* 'd'intelletto ottuso'

➤ *zabotunat* 'zakopčati dugmad' < hrv. prefiks *za-* koji označava "početak glagolske radnje" (Babić, 1991, 510) + *botunat < ven. *botōn*

➤ *zaprišit* 'požuriti' < hrv. prefiks *za-* + *prišit < ven. *pressa* 'fretta, affrettamento'.

4. ZAKLJUČAK

Kao predmet istraživanja ovoga rada izabrani su glagoli romanskog podrijetla u splitskom govoru. Adaptacija glagola, utvrđivanje njihovih osnovnih oblika i kategorije glagolskog vida, vrši se pomoću potpune transmorfemizacije i dvostupnjevite adaptacije – primarne i sekundarne. Glagoli u primarnoj adaptaciji potpunom transmorfemizacijom dobivaju infinitivne dočetke JP-a. Mnogo je rjeđi glagolski dočetak *-it(i)*, odnosno najčešće se posuđuju glagoli na *-ar(e)* jer su u JD-u najpravniji, najproduktivniji i brojčano najzastupljeniji. Analizirane jezične varijante tipološki su različite, JP ima razvijenu kategoriju jezičnog vida dok JD glagolski vid ne izražava morfološkim oznakama. Stoga, tijekom sekundarne adaptacije, integrirana glagolska replika uvodi morfološke oznake JP-a, prefikse i infikse, za određivanje glagolskog vida. U odabranom su korpusu najbrojniji primjeri označivanja nesvršenog glagolskog vida pomoću infiksa *-va-*, zatim slijede primjeri izražavanja svršenog vida različitim prefiksima. U sekundarnoj adaptaciji zabilježeni su i glagoli nastali od već ranije adaptiranih imenica romanskog podrijetla koji problem glagolskog vida rješavaju na isti način.

Mjesni govor simbolizira pripadnost lokalnoj kulturi, lokalnoj tradiciji i lokalnom identitetu. Nestankom svakog pojedinog govora nestaju i njegovi specifični jezični elementi, nestaje i dio povijesti jednoga naroda, njegovi korijeni i izvori. "Dijalektalno obojeni oblik govora" zadržava se kao izraz tradicije, "kao potvrda identiteta, kao znak grupne solidarnosti" (Kalogjera, 2001, 96). Odabirom splitskog časopisa *Berekin*, prezentacijom i analizom glagolskih posuđenica romanskog podrijetla, dan je mali prilog oživljavanju u jeziku sačuvanih pokazatelja duhovne i materijalne kulture, dodira s drugim kulturama i jezicima, očuvanju lokalnog identiteta.

Bilješke

- 1 Kada se govori o mletačkom, onda je to onaj kolonijalni venecijanski (a od 19. st. i kolonijalni tršćanski), koji se rabio na istočnoj obali Jadrana. Varijantu mletačkog jezika koja je bila u uporabi u dalmatinskim gradovima Charles E. Bidwell naziva terminom *Colonian Venetian* (Bidwell, 1967, 13), Gianfranco Folena *veneziano "de là da mar"* (Folena, 1968-1970). Žarko Muljačić ide još dalje i naziva je *croato-veneziano*: "Non vedo buone ragioni contrarie all'introduzione del termine *croato-veneziano* per indicare un VC specifico (ossia il VC in Croazia, diventato col tempo il VC di Croazia)" (Muljačić, 2002, 108). Kratica VC označava *veneziano coloniale*.
- 2 Glagolske posuđenice i primjeri koje navodimo nisu akcentuirani jer u pisanom izvoru iz kojeg su preuzeti nisu obilježeni akcentom.
- 3 Znak * označava oblik nezabilježen u korpusu.

Referencije

- Anić, V. (2000). *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Antunović, G. (1992). *Švedski u švengleskom – still going strong: Prilog proučavanju jezičnih dodira na primjeru anglicizama u švedskom*. Zagreb: Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 446, 207-257.

- Babić, S. (1991). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*. Zagreb: HAZU-Nakladni zavod Globus.
- Barić, E. i sur. (1990)². *Gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bidwell, Ch. E. (1967). *Colonial Venetian and Serbo-Croatian in the Eastern Adriatic: A Case Study of Languages in Contact*. *General Linguistics* 7, 13-30.
- Filipović, R. (1986). *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Školska knjiga.
- Folena, G. (1968-1970). *Introduzione al veneziano „de là da mar“*. *Bollettino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo* 10/12, 331-376.
- Gačić, J. (1979). *Romanski element u splitskom čakavskom govoru*. *Čakavska rič* 1/1979, 3-54; 2/1979, 107-155.
- Haugen, E. (1950). *The Analysis of Linguistic Borrowing*. *Language* 26, 210-231.
- Jernej, J. (1959). *Glagoli na -irati u XVII. i XVIII. stoljeću*. *Filologija* 2, 31-40.
- Jutronić, D. (1998). *Jezik Robija K. i zagrebački gimnazijalci*. U: Badurina, L. i sur. (ur.). *Jezična norma i varijeteti*. Zagreb-Rijeka: HDPL, 233-240.
- Jutronić-Tihomirović, D. (1985). *Aspekti socijalne i urbane dijalektologije*. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 24(14), 29-38.
- Kalogjera, D. (2001). *On attitudes toward Croatian dialects and on their changing status*. U: Filipović, R. i Kalogjera, D. (ur.). *International Journal of the Sociology of Language*, 147. *Sociolinguistics in Croatia*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 91-100.
- Klaić, B. (1984). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Lisac, J. (2003a). *Čakavski, kajkavski i štokavski glagolski sustav*. U: Botica, S. (ur.). *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zagrebačka slavistička škola-Hrvatski seminar za strane slaviste, 64-69.
- Lisac, J. (2003b). *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Moguš, M. (1977). *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Muhvić-Dimanovski, V. (1995). *Glagolski anglicizmi u njemačkom*. *Filologija* 24-25, 267-273.
- Muljačić, Ž. (1998). *Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata "stranog" porijekla*. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, sv. 23-24 (1997-1998), 265-280.
- Muljačić, Ž. (2002). *L'imbarazzo della scelta: Veneziano orientale, veneziano coloniale, veneziano de là da mar?* U: Van den Bossche, B. i sur. (ur.). *Atti del XIV Congresso dell'A.I.P.I. „... E c'è di mezzo il mare“: lingua, letteratura e civiltà marina*. Volume primo, 103-111. Firenze: Franco Cesati.
- Nigoević, M. (2005). *Humorističko-satirični časopis "Berekin"*. *Čakavska rič* XXXIII, 1-2, 33-44.
- Simeon, R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I-II*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Soćanac, L. (2004). *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri: s rječnikom talijanizama u standardnome hrvatskom jeziku i dubrovačkoj dramskoj književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Vidović, R. (1978). *Čakavske studije*. Split: Čakavski sabor.
- Vidović, R. (1993). *Jadranske leksičke studije*. Split: Književni krug.

Adaptation of Romance Verbs in the Speech of Split

MAGDALENA NIGOEVIĆ
Faculty of Philosophy, University of Split (Croatia)

In this paper Romance verbs in the speech of Split are presented and analysed through examples of primary and secondary adaptation. The corpus of Romance verbs has been found in the Split satirical magazine Berekin. In this time of growing interest for local and regional identity, our intention is to indicate that dialectal words of Romance origin (verbs) are an integral part of the modern speech of Split.

Key words:
romanisms, loan verbs, primary and secondary adaptation, regional identity

---
